

HC 5, 30-09-2020, Jeugdstrafprocesrecht

Vorig college hadden we het met name of het materieel recht. Dit college zal het vooral gaan om formeel strafrecht.

Bijzonderheden in het strafrecht zijn de leeftijdsgrenzen, de aansprakelijkheid en de sancties. Binnen het formele recht wordt dan ook rekening gehouden met waarborgen en kwetsbaarheden.

De grensrechter-zaak

Het jeugdstrafrecht komt regelmatig in het nieuws. Bijvoorbeeld de grensrechter-zaak uit 2012. Een grensrechter was hier mishandeld en is aan zijn verwondingen overleden. De politie heeft toentertijd drie verdachten aangehouden van 15 en 16 jaar. De rechter heeft in deze zaak bepaald dat de zitting openbaar is. Dat is binnen het commune strafrecht gebruikelijk maar bij het jeugdstrafrecht niet. De rechter heeft dat in deze zaak besloten vanwege de grote maatschappelijke impact. Toen de zaak in hoger beroep kwam bleven de deuren wel gesloten. Het hof Arnhem-Leeuwarden dacht hier namelijk anders over. De straffen die de verdachten kregen bleven echter wel gelijk. Alle verdachten hebben jeugddetentie gekregen. Er was ook een volwassene in deze zaak. Deze volwassene is veroordeeld voor het medeplegen van doodslag en kreeg een gevangenisstraf van 6 jaar. In deze zaak kun je meteen het verschil zien tussen het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht.

Na aanleiding van deze berichten kwamen een aantal vragen. Welke regeling is van toepassing op de voorlopige hechtenis en hoelang mag deze duren? Mogen ouders hun kinderen opzoeken op het politiebureau? Mag of moet een advocaat of een ander bij het verhoor aanwezig zijn? En welke regels gelden er omtrent de openbaarheid van de zitting van de kinderrechter?

Achtergronden

De achtergrond van het jeugdstrafprocesrecht is met name de kwetsbaarheid van de verdachten. Jeugdige verdachten zijn per definitie al kwetsbaar, maar er zijn binnen deze groep ook nog extra kwetsbare individuen. Daarnaast moeten een aantal aspecten in ogenschouw worden genomen:

- a) Het verzekeren van de nauwkeurigheid van het proces;
- b) Het behoud van de waardigheid van het proces;
- c) Het verzekeren van de eerlijkheid van het proces, en
- d) Het maximaliseren van de doeltreffendheid van de straf.

Voor punt c) is erg belangrijk. Deze uitgangspunten vinden zijn oorsprong met name in art. 40 IVRK.

Kind in het strafprocesrecht

Het kind is een rechtssubject en heeft dus volledige rechten en plichten. Maar deze jeugdige leeftijd is wel een reden voor het opnemen van bijzondere regels voor het jeugdstrafproces. De gronden daarvoor zijn de bescherming en de opvoeding van de jeugdige. De grens aan deze bijzondere aanpak is 18 jaar. Deze grens betekent 18 jaar ten tijde van het plegen van het delict. Ben je dus 20 wanneer de zaak voor de rechter komt, maar was je 17 toen je het delict pleegde dan is het jeugdstrafrecht op je van toepassing. Dat komt dus doordat je minderjarig was toen je het delict pleegde. Deze regels kunnen ook, bij bijzondere omstandigheden, van toepassing zijn op adolescenten. Een voorbeeld hiervan is de zaak Juliën C.

Juliën C.

Deze verdachte was 22 ten tijde van het plegen van het delict. Hij stak een 8-jarig jongetje door op een basisschool in Hoogerheide. Juliën is volgens een oud rapport een 'niet-uitgerijpte persoonlijkheid'. Hij heeft geen inzicht in zijn eigen problematiek en wilde geen inzicht geven aan de rechter. Juliën wijst de bijstand van een advocaat af. Vervolgens is C. veroordeeld voor een levenslange gevangenisstraf wegens moord. De Hoge Raad oordeelde dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar de ondubbelzinnige afstand van rechtsbijstand, en wijst op het volgende.

De regeling voor <16 jaar in art. 502 Sv. en voor verdachten >18 jaar met een geestelijke stoornis is art. 509a jo. 509d lid 3 Sv van toepassing. Dit betekende dat C. geen afstand kon doen van rechtsbijstand.

Leeftijdsgrenzen in het strafprocesrecht

Het is belangrijk om goed op te letten bij het onderscheid tussen de leeftijd ten tijde van het delict en de leeftijd ten tijde van de berechting.

Ten tijde van het delict < 18 jaar:

- < 12 jaar: geen vervolging (art. 486 Sv);
- < 18 jaar: bijzondere procesrechtelijke regels, onder andere met betrekking tot de rol van de raadsman, ouders, rechter en de rechtszitting (art. 488 e.v. Sv);
- < 16 jaar: dan geldt art. 502 Sv (zie hiervoor HR inzake Juliën C.)

Ten tijde van de berechting > 18 jaar:

- Geen verplichte verschijning (art. 495a lid 4 Sv), tenzij het adolescentenstrafrecht wordt toegepast (art. 260 lid 6 en 278 lid 2 Sv);
- Ouders zijn niet verplicht aanwezig te zijn (art. 488 lid 3 Sv), maar worden wel opgeroepen zolang het kind nog geen 18 is.

12-minners

Bij personen onder de 12 jaar is vervolging niet mogelijk op grond van art. 486 Sv. Opsporing mag echter wel op grond van art. 487 Sv. Tot 2010 was er de maatregel STOP. Dit hield het schrijven van een opstel in of een leeropdracht. Dit was op basis van een afspraak met de ouders. Dit mocht ook niet langer dan 10 uur duren en werd niet aangemerkt als een straf. Uiteindelijk is de maatregel STOP afgeschaft en is de heersende leer dat ouders moeten ingrijpen of de burgemeester op grond van art. 172b Gemeentewet, of kindbeschermingsmaatregelen. De vraag is of inmenging in het gezinsleven wel wenselijk en noodzakelijk is (art. 8 EVRM).

12-plus en vrijheidsbenemende dwangmiddelen

Personen boven de 12 jaar kunnen wel worden vervolgd. Er zijn een aantal artikelen van belang voor deze doelgroep.

- Aanhouden (art. 53, 54 Sv);
- Ophouden voor onderzoek (maximaal 6 of 9 uur, excl. 24:00-09:00 uur; art. 56a Sv);
- Inverzekeringstelling, maximaal 6 dagen door de officier van justitie (art. 57, 58 Sv);
- Bewaring door de rechter-commissaris, in casu de kinderrechter (KR, art. 492 Sv) maximaal 14 dagen (art. 63 Sv);
- Gevangenhouding door de raadkamer van de rechtbank. Hierin is een kinderrechter aanwezig. Dit zal niet de kinderrechter rechter-commissaris zijn om schijn van partijdigheid te voorkomen. Dat geldt ook voor het onderzoek ter terechtzitting, dat zal ook door een andere kinderrechter worden behandeld. Dit mag tevens voor de maximale duur van 90 dagen (dit kan in drie keer op grond van art. 66 lid 3 Sv, of ineens op grond van lid 1, mits de jongere is gehoord, art. 493 lid 4 Sv). Daarnaast mag het nooit langer dan de verwachte straf (art. 67a lid 3 Sv).

Er zijn een tweetal mogelijkheden voor vrijheidsbeneming op grond van art. 490 Sv. Dat zijn de inverzekeringstelling van lid 1 en de vrijheidsbeneming van lid 3.

Verdachten kunnen worden gehoord op grond van art. 27 e.v. Sv. De verdachte heeft recht op een gekozen raadsman, art. 28 Sv. Daarnaast moet de verdachte cautie krijgen (art. 29 lid 2 Sv). Sinds de zaak Salduz (EHRM) in 2008 gelden er bijzondere regels voor de consultatiebijstand (art. 28c Sv) en de verhoorbijstand bij eerste en opvolgende verhoren (art. 28d Sv). Voor jeugdigen is het in deze fase niet mogelijk om afstand te doen van rechtsbijstand op grond van art. 489 Sv.

De mogelijke effecten van de Salduz zaak zijn een afname van de Haltafdoeningen omdat er waarschijnlijk minder bekentenissen zullen zijn. Daarnaast zullen er hogere wachttijden zijn op het politiebureau. Dat komt met name omdat er gewacht moet worden op (piket-)advocaten. Daarnaast zullen de kosten voor de rechtsbijstand naar alle waarschijnlijkheid toenemen. Deze nadelen moeten opwegen tegen betrouwbaardere bewijsvoering als onderdeel van de eerlijkheid van het proces.

Voorlopige hechtenis

Voorlopige hechtenis is bewaring en gevangenhouding/ gevangenneming. Na de aanhouding, het ophouden voor verhoor en de inverzekeringstelling volgt eventueel de inbewaringstelling. Voor volwassenen is het gebruikelijk dat de voorlopige hechtenis plaats vindt in het huis van bewaring, voor

jeugdigen kan die elke plaats zijn, dus ook thuis, art. 493 lid 3 Sv. Verplicht is het onderzoek naar een mogelijke schorsing (art. 493 lid 1 Sv).

Schorsing voorlopige hechtenis, art. 493 lid 1 Sv

De rechten kan, met instemming van de jeugdige, bij schorsing van de tenuitvoerlegging van het bevel tot voorlopige hechtenis, één of meer van de volgende bijzondere voorwaarden aan de schorsing verbinden (art. 493 lid 6 Sv → art. 2:6 besluit tul strafrechtelijke beslissingen).

Nadere voorwaarden aan de schorsing

De bijzondere voorwaarden bij schorsing van de voorlopige hechtenis mag niet bestaan uit een straf. Er wordt immers uitgegaan van de onschuldpresumptie. Dus ook geen schadevergoeding of herstel, geen verplichtingen met een bestraffend karakter. Het is wel mogelijk om bijvoorbeeld een agressie regulatietraining op te leggen.

Er vindt geen schorsing door de rechter plaats als de Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen (BJJ) meer vrijheden/ verlof biedt (art. 493 lid 5 Sv). De instemming van de verdachte moet blijken uit de ondertekende verklaring zoals genoemd in art. 2:6 lid 4 Besluit tul strafrechtelijke beslissingen.

Dagvaarden en doorloop

Om de doorloop van het proces te bevorderen zijn er bepaalde normen op genomen waar naar gestreefd moet worden om deze te halen. Deze normen worden de Kalsbeeknormen genoemd. Het eerste verhoor tot het ontvangt van het proces-verbaal door het OM moet in 80% van de gevallen binnen 30 dagen geschieden. De tijd tussen het eerste verhoor en de eerste beoordeling van het OM moet in 80% van de gevallen geschieden binnen 90 dagen en de tijd tussen het eerste verhoor en het vonnis in eerste aanleg moet in 80% van de gevallen geschieden binnen 180 dagen. Het is natuurlijk wenselijk dat deze termijnen worden gehaald, maar dat is niet altijd het geval. De doorlooptijd is dus maximaal 180 dagen. Uit het arrest van 5 oktober 2010 van de Hoge Raad blijkt dat dit geen recht is in de zin van art. 79 RO. Uit HR 3 oktober 2000 blijkt dat de afronding van 'een rechtsgang' binnen 16 maanden moet geschieden. Als dit niet gebeurd is er sprake van onaanvaardbare traagheid. Uit Rb. Amsterdam 2010 en 2013 blijkt dat het Openbaar Ministerie in die gevallen niet-ontvankelijk is. De Hoge Raad heeft echter op 5 september 2015 besloten dat het niet zo kan zijn dat het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk is. Volgens de HR zouden de belangen van de slachtoffers in die gevallen niet worden gerespecteerd. Met ernstige overschrijding van de termijnen kan volgens de HR rekening worden gehouden door middel van:

- a) Vermindering van de op te leggen straf, of
- b) Afzien van een straf (art. 9a Sr)

Het voordeel voor benadeelde partij is dat het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel mogelijk is (HR 3 november 2015). De verdachte kan overigens ook een verzoek ex art. 36 Sv doen (beëindiging vervolging).

De bevoegde rechter

De kantonrechter is in beginsel bevoegd bij alle overtredingen, zie art. 382 Sv (bijv. de leerplichtwet). De kinderrechter is bevoegd in geval van misdrijven, en indien in samenhang, ook alle overtredingen (art. 382 onder b Sv: één straf art. 77a Sv). De kinderrechter is de rechter die zitting heeft in een enkelvoudige kamer voor kinderkzaken zo blijkt uit art. 53 RO. De kinderrechter is niet in alle gevallen bevoegd om recht te spreken. De hoofdregel blijkt uit art. 495 lid 1 Sv. De kinderechter de alleensprekende rechter bij kinderen onder de 18 jaar. Tevens mag de kinderrechter maximaal een jeugddetentie opleggen van 6 maanden en de PIJ-maatregel. Wil het OM een hogere straf eisen dan moeten ze de verdachte dagvaarden voor de meervoudige kamer, art. 495 lid 2 Sv. De kinderrechter neemt in dat geval wel deel aan het onderzoek ter terechtzitting, art. 495 lid 3 Sv.

De kinderrechter is tevens bevoegd als het delict gepleegd is na of op het 18e levensjaar en dit samenhangt met een delict dat is gepleegd voor het 18e levensjaar, zo blijkt uit art. 495 lid 4 Sv. In dat geval mag de kinderrechter het jeugdrecht toepassen (art. 77c Sr) en één vonnis wijzen.

Jeugdstrafproces: jeugdige en ouder(s) op zitting

Een jeugdige is verplicht te verschijnen op de zitting (art. 495a lid 1 Sv). Komt de jeugdige niet dan is er een mogelijkheid tot bevel medebrenging (art. 495a lid 2 en 3 Sv), tenzij het kind inmiddels 18 is geworden (art. 495a lid 4 Sv). De ouders en de voogd zijn ook verplicht aanwezig (art. 496 en 496a Sv). Maar dit geldt alleen voor zover het kind nog geen 18 jaar is (art. 488 lid 3 Sv). Dit kan anders zijn als aanwezigheid niet in het belang is van het kind of als de ouders niet te bereiken zijn of onbekend of als behandeling zich tegen de aanwezigheid van de ouders verzet.

In beginsel is de zitting achter gesloten deuren (art. 488 jo. 495b lid 1 Sv), dus een uitzondering op art. 6 EVRM. Dit is ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de jeugdige indien de verdachte ten tijde van het delict nog geen 18 is. Dit kan anders zijn als er andere zwaarwegende belangen zijn (art. 495b lid 2 Sv). Niet nakoming wordt niet per se met nietigheid van het onderzoek bedreigd, HR 4 juni 2004.

Slachtoffers mogen wel op de zitting aanwezig zijn (art. 495b jo. 51a lid 1 en 3 Sv). Eventueel mag benadeelde partij ook vertegenwoordigd zijn door een advocaat (art. 51c lid 2 Sv). Mocht er een vordering benadeeld partij zijn ingediend en de verdachte is jonger dan 14 jaar, dan richt deze vordering zich tegen de ouders of de voogd.

Rol ouders

De ouders worden betrokken met het oog op

- Hulp bij de tenuitvoerlegging Halt;
- Tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis (art. 493 lid 3 Sv);
- Als vertrouwenspersoon bij het verhoor;
- Als informaten bij het strafproces:
  - o Door medewerking aan rapportage RvdK (art. 491 Sv)
  - o Verplichte verschijning indien de verdachte onder de 18 jaar (art. 496 jo. 496a Sv)

Rol van de raadsman

Een raadsman wordt toegevoegd bij

- Aanhouding, voor consultatie- en verhoorbijstand (piket);
- Vervolgung door middel van een strafbeschikking (taakstraf) > 32 uur, art. 491 lid 2 Sv;
- Vervolgung door middel van een strafbeschikking (geldboete) > €200, art. 491 lid 2 Sv;
- Vervolgung voor de kinderrechter, art. 491 lid 1 Sv.

Uitspraak

De uitspraak is in tegenstelling tot de zitting wel openbaar. Een rechtsmiddel moet 14 dagen na de uitspraak worden aangewend (art. 408 Sv). Daarnaast is het ook mogelijk om afstand van dat recht te doen (art. 453 Sv). De bevoegdheid hiervoor ligt bij de raadsman als de verdachte onder de 16 jaar is (art. 502 Sv). Er is wel een bezwaarmogelijkheid voor de jeugdige of diens wettelijk vertegenwoordiger tegen de uitoefening van die bevoegdheid door de raadsman, art. 502 lid 2 Sv.

Verjaring, art. 77d Sr

Bij misdrijven geldt de helft van de verjaringstermijnen als bij volwassenen (art. 70 Sr jo. 77d lid 1 Sr). Op deze regel zijn wel een aantal uitzonderingen. Zo blijkt al een uitzondering in art. 77d lid 2 Sr dat ernstige zedendelicten gepleegd door kinderen van 16 jaar en ouder tegen kinderen van onder de 18, zoals ontucht met iemand onder de 16 (art. 247 Sr). In art. 77d lid 3 Sr staat tevens een uitzondering. Een verjaringstermijn van 20 jaar geldt voor delicten waar een gevangenisstraf van 12 jaar of meer op staat tegen een persoon onder de 18 en bepaalde zedendelicten zoals bijvoorbeeld seks met een persoon die wilsonbekwaam is (art. 243 Sr) of seks met een 14-jarige (art. 245 Sr).

Het adolescententraject: het artikel 63 lid 5 Sv

Voor 18, 19, 20, 21 en 22-jarigen ('adolescenten') is behalve het jeugdstrafrecht (art. 77c Sr) ook het adolescententraject mogelijk. Daarbij is niet het jeugdstrafprocesrecht van toepassing. Er zijn een aantal uitzonderingen op deze hoofdregel.

- Art. 63 lid 5 Sv: de officier van justitie kan het traject in gang zetten;
- Art. 63 lid 6 Sv: de officier van justitie vraagt een rapport aan bij de reclassering, de reclassering vraagt vervolgens informatie op bij de Raad voor de Kinderbescherming

- Art. 493 Sv en art. 2:6 Besluit zijn van toepassing (art. 63 lid 5 slot) dus de rechter-commissaris moet de voorwaarden overwegen ter vermijding van een detentie.
- Indien er geen schorsing volgt, komt de adolescent in een justitiële jeugdinrichting (art. 8 lid 1 sub a BJJ).
- Art. 260 lid 6 en art. 278 lid 2 Sv willen dat deze verdachte op zitting komt, de gewone rechter en niet de kinderrechter is bevoegd.